Lieta Nr.A420444312
Lietvedības Nr.A04443-12/12

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2012.gada 20.jūlijā

Administratīvā rajona tiesa
šādā sastāvā: tiesnesis Dz.Melbārdis,

2012.gada 20.jūlijā Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu namā atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc *R.M.* pieteikuma par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, uzliekot pienākumu Olaines cietuma administrācijai atļaut *R.M.* ilgstošu satikšanos ar viņa sievu *A.M.*

Aprakstošā daļa

[1] 2012.gada 27.aprīlī Administratīvajā rajona tiesā saņemts *R.M.* (turpmāk – Pieteicējs) pieteikums par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, uzliekot pienākumu Olaines cietuma administrācijai atļaut Pieteicējam ilgstošu satikšanos ar viņa sievu *A.M.* (turpmāk – *A.M.*).

[2] No lietas materiāliem izriet, ka:

[2.1] 2012.gada 9.februārī Olaines cietuma administrācijā saņemts Pieteicēja iesniegums, kurā Pieteicējs lūdza ilgstošas satikšanās ar laulāto *A.M.* atļauju, kura sodu izcieš Olaines cietuma atklātajā nodaļā.

[2.2] Olaines cietuma administrācija 2012.gada 27.februārī pieņēma lēmumu Nr.12/6-M/821, ar kuru noraidīja Pieteicēja lūgumu par ilgstošās satikšanās piešķiršanu.

[2.3] 2012.gada 7.martā Ieslodzījuma vietu pārvaldē (turpmāk – Pārvalde) saņemts Pieteicēja iesniegums par Olaines cietuma administrācijas rīcību, liedzot Pieteicējam ilgstošu satikšanos ar likumīgo sievu *A.M.*

[2.4] 2012.gada 18.aprīlī Pārvalde pieņēma lēmumu Nr.1/12-M/1404 (turpmāk – Lēmums), kurā norādīja, ka Olaines cietuma administrācijas 2012.gada 27.februāra lēmums Nr.12/6-M/821 ir tiesisks un pamatots, bet Pieteicēja lūgums noraidāms.

Lēmumā norādīts, ka Sodu izpildes kodeksa 45. panta ceturtā daļa noteic, ka notiesātajiem nav atļautas satikšanās ar apcietinātām personām un personām, kuras izcieš sodu citās brīvības atņemšanas iestādēs. Ņemot vērā to, ka Pieteicējs brīvības atņemšanas sodu izcieš Olaines cietuma slēgtajā nodaļā, savukārt *A.M.* brīvības atņemšanas sodu izcieš Olaines cietuma atklātajā nodaļā, secināms, ka lemjot jautājumu par ilgstošās satikšanās piešķiršanu Pieteicējam, ir ņemams vērā Sodu izpildes kodeksa 45.panta ceturtajā daļā noteikts nosacījums, proti, ka notiesātajiem nav atļautas satikšanās ar apcietinātām personām un personām, kuras izcieš sodu citās brīvības atņemšanas iestādēs.

[3] Nepiekrītot Pārvaldes Lēmumam, Pieteicējs to pārsūdzēja, iesniedzot pieteikumu Administratīvajā rajona tiesā. Pieteikumu Pieteicējs pamato ar šādiem argumentiem:

[3.1] Latvijas Sodu izpildes kodeksa 45.panta otrā daļa paredz ieslodzītajam tiesības satikties ar laulāto. Līdz ar to, vērtējot, kurai tiesību normai ir dodama priekšroka, jāņem vērā tas, ka satikšanās mērķis ir veicināt radniecisko un ģimenes sakaru saglabāšanu.

[3.2] Pārvalde nav norādījusi nevienu objektīvu argumentu tam, kuru tieši tiesību normu ir nepieciešams piemērot attiecīgajā gadījumā, proti, nav norādījusi kādēļ, nav piemērojama Sodu izpildes kodeksa 45.panta otrā daļa.

[3.3] Pārvalde nav ņēmusi vērā Pieteicēja argumentus par to, ka *A.M.* uzvedība soda izciešanas laikā ir bijusi priekšzīmīga, Pieteicēju un *A.M.* nesaista kopīgi izdarīts noziegums, kā arī nav vajadzīga konvojēšanu, lai nodrošinātu satikšanos.

[4] 2012.gada 14.jūnija paskaidrojumā tiesai Pārvalde norādīja, ka Pieteicēja pieteikumu neatzīst, pamatojoties uz Lēmumā minētajiem argumentiem.

2012.gada 20.jūnijā Pārvalde iesniedza tiesā papildus paskaidrojumu (reģ. Nr.9019), kurā norādīja, ka *A.M.,* pastāvot Sodu izpildes kodeksa 50.[6] panta ceturtajā daļā noteiktajiem priekšnoteikumiem, var patstāvīgi satikties ar Pieteicēju. Attiecībā pret Pieteicēju ir piemērojamas speciālās tiesību normas, proti, Sodu izpildes kodeksā ietvertais attiecīga jautājuma regulējums. Konkrētajā gadījumā satikšanās ierobežojums izriet no Kodeksa 50.[6] panta ceturtajā daļā ietvertā tiesiskā regulējuma.

[5] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 114.panta pirmo daļu, ja lietā esošie dokumenti ir pietiekami un tam rakstveidā piekritis pieteicējs, tiesa var izspriest lietu bez tiesas sēdes (rakstveida procesā).

No lietas materiāliem izriet, ka Pieteicējs 2012.gada 8.jūnija iesniegumā piekrita lietas izskatīšanai rakstveida procesā *(lietas 15.lapa).*

Pārbaudījusi lietas materiālus, tiesa ir pieņēmusi lēmumu lietu izskatīt rakstveida procesā *(lietas 2.lapa).*

Motīvu daļa

[6] Tiesa, pārbaudot lietas materiālus, atzīst, ka pieteikums nav pamatots un ir noraidāms.

[7] Sākotnēji tiesa konstatē, ka pieteicējs ir lūdzis lietā piemērot pagaidu noregulējumu, proti, uzlikt pienākumu Olaines cietuma administrācijai atļaut Pieteicējam ilgstošu satikšanos ar viņa sievu *A.M.* Tiesa konstatē, ka pieteicēja prasītais pagaidu aizsardzības līdzeklis sakrīt ar pieteicēja prasīto lietas gala risinājumu, turklāt tā izpilde rada neatgriezeniskas sekas, proti, pat gadījumā, ja tiesa lietas pēc būtības izskatīšanas laikā konstatētu, ka pieteicēja prasījums tomēr ir noraidāms, pieteicējs jau būs izmantojis tam piešķirto labumu. Vienlaikus tiesa konstatē, ka pieteicēja subjektīvā interese – tiesību uz ģimenes dzīvi nodrošināšana, proti, tiesības satikties ar savu likumīgo sievu, neprasa tūlītēju ārkārtas noregulējumu. Tiesa atzīst, ka šādos un līdzīgos gadījumos, ja ir iespējams, procesuālās ekonomijas lieta izskatāma saīsinātā termiņā pēc būtības, nevērtējot iespēju piemērot pagaidu noregulējumu.

[8] Administratīvā procesa likuma (turpmāk – APL) 103.pantā noteikts tiesas pienākums, izskatot administratīvo lietu, pārbaudīt iestādes izdota administratīvā akta tiesiskumu un lietderības apsvērumus iestādes rīcības brīvības ietvaros. Administratīvā akta tiesiskums tiek vērtēts, pārbaudot, vai iestāde, to izdodot, rīkojusies saskaņā ar materiālajām un procesuālajām normām. Lietderības apsvērumi tiek vērtēti, pārbaudot, vai administratīvais akts izdots pamatoti un vai tas pārlieku neierobežo personas intereses, samērojot tās ar sabiedrības interešu aizsardzību.

[9] Kārtību, kādā ieslodzītajām personām tiek atļautas tikšanās, regulē Latvijas Sodu izpildes kodeksa (turpmāk arī – Kodekss) 45.pants.

Kodeksa 45.panta pirmā daļa nosaka, ka ar brīvības atņemšanu notiesātajiem šajā kodeksā noteiktajā kārtībā un apjomā ir iespējas satikties ar radiniekiem un citām personām bez brīvības atņemšanas iestādes pārstāvja klātbūtnes: īslaicīgi — uz laiku no vienas stundas līdz divām stundām, lai veicinātu sociāli lietderīgu saikņu saglabāšanu un atjaunošanu; ilglaicīgi — uz laiku no sešām līdz četrdesmit astoņām stundām, lai veicinātu radniecisko un ģimenes sakaru saglabāšanu.

Savukārt Kodeksa 45.panta otrā daļa paredz, ka ilglaicīgo satikšanos laikā notiesātajam atļauts uzturēties kopā ar radiniekiem — vecākiem, bērniem, adoptētājiem, brāļiem un māsām, vectēvu, vecomāti, mazbērniem vai laulāto. Ar brīvības atņemšanas iestādes administrācijas lēmumu var tikt atļautas ilglaicīgās satikšanās arī ar citu personu, ja līdz soda izciešanas sākumam notiesātajam ar šo personu ir bijusi kopēja saimniecība vai kopīgs bērns.

No minētā secināms, ka Kodeksa 45.panta otrā daļā ir noteikts to personu loks, ar kurām ieslodzītajam var tikt atļautas ilgstošās tikšanās. Kodeksa 45.panta trešā daļa noteic, ka notiesātajiem, reģistrējot laulību, ar brīvības atņemšanas iestādes administrācijas atļauju papildus var piešķirt ilgstošu satikšanos līdz 48 stundām.

Saskaņā ar kodeksa 45.panta ceturto daļu notiesātajiem nav atļautas satikšanās ar

apcietinātām personām un personām, kuras izcieš sodu citās brīvības atņemšanas iestādēs. Brīvības atņemšanas iestādes priekšnieks ar lēmumu var aizliegt notiesātajam tikties ar konkrētu personu drošības apsvērumu dēļ, un šo lēmumu var apstrīdēt Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšniekam Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā. Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieka lēmumu var pārsūdzēt administratīvajā rajona tiesā Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā. Administratīvās rajona tiesas lēmums nav pārsūdzams.

[10] Lietā nav strīda par to, ka Pieteicējs un *A.M.* ir laulātie, tāpat nav strīda par to, ka *A.M.* ir notiesāta persona un izcieš brīvības atņemšanas sodu Olaines atklātā tipa cietumā. Lietā ir strīds par to, vai, pastāvot konkrētiem apstākļiem, Brīvības atņemšanas iestādes priekšniekam bija pienākums piemērot Kodeksa 45.panta pirmo un otro daļu, nevis ceturto daļu.

[11] Ņemot vērā konstatēto strīda būtību, tiesai, izvērtējot cietuma priekšnieka atteikumu atļaut ilglaicīgu satikšanos, ir jāizvērtē, vai cietuma priekšnieks konkrētajā gadījumā ir pareizi piemērojis tiesību normas.

Tiesību normu piemērošanas principi ir doti APL 15.-17. pantā. Lai varētu piemērot konkrētu tiesību normu noteiktiem faktiskajiem apstākļiem, šo normu ir jāinterpretē. APL 17. pantā kā pirmā interpretācijas metode ir noteikta gramatiskā metode. Vērtējot Kodeksa 45.panta ceturtajā daļā ietverto normu, konstatējams, ka tā tiešā tekstā noteic, ka notiesātajiem nav atļautas satikšanās ar apcietinātām personām un personām, kuras izcieš sodu citās brīvības atņemšanas iestādēs. Savukārt no sistēmiskā viedokļa redzams, ka Kodeksa 45.panta pirmā un otrā daļa ir vispārīga rakstura tiesību normas, savukārt šī panta ceturtajā daļā ir ietverta speciāla norma – izņēmums no vispārējās kārtības. Attiecīgi Kodeksa 45.panta ceturtā daļa ir speciālā tiesību norma pret Kodeksa 45.panta pirmo un otro daļu. Tas nozīmē, ka šādā gadījumā ir piemērojams APL 15. panta septītajā noteiktais, proti, vispārējo tiesību normu piemēro tiktāl, ciktāl to neierobežo speciālā tiesību norma.

Kodeksa 45.panta ceturtajā daļā ir ietverta norma, kurā ir noteikts, kādos gadījumos cietuma priekšniekam ir dota rīcības brīvība izlemt jautājumu par ilgstošas satikšanās aizliegšanu. Kodeksā nav paredzētas tiesības cietuma priekšniekam lemt par ilgstošas satikšanās papildus gadījumu atļaušanu, proti, Kodekss neparedz to, ka cietuma priekšnieks varētu lemt par kādiem izņēmumiem attiecībā uz Kodeksa 45.panta ceturtās daļas pirmajā teikumā minētām personām. Tādējādi secināms, ka cietuma priekšnieka rīcības brīvība, piemērojot Kodeksa 45.panta ceturto daļu, ir ierobežota, proti, viņam ir tiesības ar savu lēmumu, pastāvot noteiktiem apstākļiem, tikai sašaurināt attiecīgo personu loku, nevis pēc saviem ieskatiem to paplašināt.

APL 7. pantā ir dota tiesiskuma principa definīcija. Iestādes rīcībai ir jāatbilst šim principam, proti, iestādes pieņemtajiem lēmumiem ir jāatbilst tiesību normu prasībām. Šī prasība ir ietverta arī Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10. panta pirmajā daļā. Savukārt APL 65. panta pirmā daļa noteic, ka gadījumā, ja piemērojamā tiesību normā noteikts, ka izdodams konkrēta satura administratīvais akts (obligātais administratīvais akts), iestāde izdod šādu administratīvo aktu. APL 65. panta trešajā daļā ir teikts, ka ja piemērojamā tiesību normā noteikts, ka administratīvais akts izdodams, bet nav noteikts tā konkrētais saturs (satura izvēles administratīvais akts), iestāde izdod šo aktu, ievērojot piemērojamā tiesību normā noteiktos ietvarus, un šajos ietvaros, pamatodamās uz lietderības apsvērumiem, nosaka administratīvā akta saturu.

Tā kā cietuma priekšniekam šajā gadījumā tiesību norma nedod iespēju pēc savas izvēles noteikt konkrētu izdodamā administratīvā akta saturu, konstatējot iepriekš minēto, cietuma priekšniekam bija tiesības pieņemt tikai viena satura administratīvo aktu – atteikumu izdot pieteicējam labvēlīgu administratīvo aktu. Līdz ar to tiesa secina, ka iestādes pieņemtais lēmums atbilst tiesību normām, tātad ir tiesisks, un nav tiesiska pamata uzlikt pienākumu iestādei pieņemt cita satura lēmumu.

[12] Pieteicējs arī ir norādījis, ka šādos apstākļos netiek ievērots vienlīdzības princips, pieteicējs savu viedokli balsta uz Latvijas Republikas tiesībsarga 2012. gada 20. janvāra vēstuli Nr.6-2/32 *(lietas 6.-7.lapa)*.

Latvijas Republikas tiesībsargs, izskatot pieteicēja sūdzību, 2012.gada 20.janvāra vēstulē

norādīja, ka jebkuram ierobežojumam, tai skaitā liegumam notiesātajam tikties ar notiesāto, kurš izcieš sodu citā brīvības atņemšanas iestādē, ir jābūt noteiktam ar likumu vai uz likuma pamata, tam jābūt leģitīmam mērķim, samērīgam un nepieciešamam demokrātiskā sabiedrībā. Kodeksa 45.panta ceturtās daļas mērķis ir aizsargāt Latvijas Republikas Satversmes 116.pantā aizsargātas konstitucionālās vērtības, proti, sabiedrības drošību un citu cilvēku tiesības. Tiesībsargs neapšaubīja, ka normatīvais regulējums, kas nosaka atsevišķus ierobežojumus attiecībā uz notiesāto un apcietināto tiesībām tikties, ir noteikts ar konkrētu mērķi – nodrošināt sabiedrisko kārtību un drošību. Tikšanā iespēja apcietinātajiem vai notiesātajiem nevar būt absolūta. Valstij nav jānodrošina notiesāto un apcietināto konvojēšana no vienas brīvības atņemšanas vietas uz citu, jo, pirmkārt, tas ir saistīts ar neracionālu valsts līdzekļu patēriņu. Otrkārt, tikšanās ierobežojums var būt saistīts arī ar izmeklēšanas interešu aizsardzību. Piemēram, jauna kriminālprocesa ietvaros tiesa var lemt par liegumu apcietinātām vai notiesātām personām sazināties. Arī šāda tikšanās nebūtu pieļaujama un nodrošināma.

Latvijas Republikas tiesībsargs ir arī norādījis uz Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2009.gada 23.aprīļa spriedumu lietā Nr.2008-42-01 „Par Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 13. panta 6. punkta vārdu „stundu ilgu" un „cietuma administrācijas pārstāvja klātbūtnē" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96.pantam", kurā Latvijas Republikas Satversmes tiesa, atsaucoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu *Moiseyev v. Russia* ir norādījusi, ka stingrs tikšanās biežuma un ilguma regulējums, kas neparedz nekādu iespēju izvērtēt individuālo situāciju, pārkāpj tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi.

Tādējādi Latvijas Republikas tiesībsargs ir secinājis, ka Kodeksa 45.panta ceturtajā daļā ietvertā norma būtu grozāma, bet līdz tam katrs konkrēts gadījums ir izskatāms individuāli.

[13] Tiesa daļēji var piekrist Latvijas Republikas tiesībsarga viedoklim, tomēr vēlas norādīt, ka Latvijas Republikas tiesībsargs nav vērtējis visus iespējamos šīs normas pastāvēšanas apstākļus, proti, kaut vai to, ka soda mērķis nav tikai sabiedrības drošība, bet arī noteiktu ierobežojumu noteikšana personām, kas ir notiesātas, kas savukārt ir pakārtots augstākam mērķim – personas pāraudzināšana, tai liedzot konkrētus dzīves labumus (tiesa vienlaikus gan atzīst, ka šāds soda piemērošanas mērķis ne vienmēr attaisno virsmērķi un atsevišķās situācijās var būt atzīstams par neefektīvu).

Tāpat nevar piekrist, ka tieši ir pārkāpts vienlīdzības princips. Proti, Latvijas Republikas tiesībsargs nav ņēmis vērā, ka pieteicējs un viņa laulātā neatrodas vienādos salīdzināmos faktiskos apstākļos ar laulātajiem, no kuriem tikai viens atrodas ieslodzījumā. Tiesas ieskatā Latvijas Republikas tiesībsargs nav izvērtējis arī citus apstākļus. Piemēram, Pieteicējs kā iemeslu, ka viņam ir piešķirama ilgstoša tikšanās, apstrīdēšanas iesniegumā iestādē ir norādījis tiesības uz seksuālo dzīvi un tiesības radīt bērnus. Tiesa norāda, ka bērnu radīšana cietuma apstākļos situācijā, kad abas personas atrodas ieslodzījumā, nebūtu atbalstāma ne tāpēc, ka tas valstij prasītu papildus līdzekļus, bet galvenokārt tāpēc, ka bērnam nebūtu jāpiedzimst cietumā un tur jāpavada pirmie savas dzīves gadi. Turklāt šādas situācijas radīšana būtu jānošķir no tās, kad sodu izpilde tiek uzsākta, sievietei esot grūtniecībā vai jau ar jaundzimušo.

Tāpat, izdarot krimināli sodāmu pārkāpumu, persona apzinās, ka tai tiks ierobežotas noteiktas brīvības, līdz ar to secināms, ka persona pati atsakās no noteiktām priekšrocībām, ko tai sniedz atrašanās brīvībā. Kodeksa 45.panta pirmā un otrā daļa ir vērsta ne tikai uz to, lai tiktu nodrošinātas ieslodzītās personas tiesības, bet arī lai nodrošinātu laulātā, kas atrodas, brīvībā tiesības. Tā kā konkrētajā gadījumā abi laulātie atrodas ieslodzījumā, uz abiem attiecas iepriekš minētie ierobežojumi, ko noteic krimināls oda izpilde.

Tādējādi tiesas ieskatā nav tieša pamata vadīties no Latvijas Republikas tiesībsarga atzinuma, vienlaikus tiesa Latvijas Republikas tiesībsargam, ka šī norma būtu precizējama vai vismaz būtu jāveic tās konstitucionālā pārbaude.

Lai iestāde vai tiesa varētu piemērot augstākā tiesību normā noteikto tieši, ir jākonstatē zemākas tiesību normas tieša neatbilstība augstākai tiesību normai, ar kuru būtiski tiek pārkāptas personas cilvēktiesības, vai, atbilstoši APL 15. pantā noteiktajām, ir jākonstatē pretruna starp šīm normām.

Tiesa, izvērtējot Kodeksa 45.panta ceturtās daļas normu kopsakarā ar Latvijas Republikas Satversmes 91., 96. un 110. pantu, tiešu cilvēktiesību pārkāpumu nesaskata, proti, notiesātajām personām ir jāpakļaujas noteiktiem ierobežojumiem, un laulības saišu uzturēšanai starp Pieteicēju un viņa laulāto ir nodrošinātas īslaicīgas tikšanās, sarakste, telefonsarunas. Nav saskatāmas arī tiešas pretrunas starp Latvijas Republikas Satversmē minētajos pantos noteikto un Kodeksa 45.panta ceturto daļu, kas būtu pamats, atbilstoši APL 15. panta sestajai daļai, tieši piemērot Latvijas Republikas Satversmes normas.

Konstatējot iepriekš minēto, tālāka Kodeksa 45.panta ceturtās daļas normas interpretācijai nav pamata. Tiesai nav kompetence vērtēt konkrētas tiesību normas atbilstību konstitūcijai, ko Latvijas Republikā ir tiesīga veikt vienīgi Latvijas Republikas Satversmes tiesa. Līdz ar to tiesa nevērtē Kodeksa 45.panta ceturtās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmei.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 246. – 251., un Latvijas Sodu izpildes kodeksa 45.panta ceturto daļu, tiesa

nosprieda:

R.M. pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, uzliekot pienākumu Olaines cietuma administrācijai atļaut *R.M.* ilgstošu satikšanos ar viņa sievu *A.M.* **noraidīt.**

Tiesas spriedums nav pārsūdzams.

Tiesnesis Dz. Melbārdis